

Myhre, C. O. & Myrvold, H. B. (2026). Pinnebegjær i brytninger med hauntologiske favntak som forstyrre og forsmår. I B. Bergstedt & S. Jamouchi (Red.) *Multisensorisk læring: Om intensitet og kropp-materiell i en performativ kunstpedagogikk* (s. 77–106). Fagbokforlaget. DOI: <https://doi.org/10.55669/oa660903>

3

Pinnebegjær i brytninger med hauntologiske favntak som forstyrre og forsmår

Cecilie Ottersland Myhre og Hanne Berit Myrvold

Sammendrag: I kapitlet «Pinnebegjær i brytninger med hauntologiske favntak som forstyrrer og forsmår» utforskes nomadiske pinneliv, og hvordan minner, opplevelser og diskurser om og med pinner transformerer og transformeres, beveger og bevegges gjennom tid og rom. Forskerne bryter og brytes med pinner og pinnepedagogikker, hjemsøkes av pinneres agentiske kraft og affektivitet. Pinner blir som begjærsmaskinerier som hjemsøker oss, og i møte med fenomenet pinner settes diffraktive bevegelser og affeksjoner i gang. Diffraksjoner forplanter seg overalt i nye diffraksjoner, sanselig og sterkt. Å forske med pinner åpner forundringskamre som berører og rører i og ved det rare, morsomme, ubehagelige, spennende, mektige, lekne og mye mer.

Nøkkelord: pinner og pinneliv, «thing-power», hauntologi, diffraksjon

Abstract: The chapter “Stick Desire Refracting with Hauntological Embraces that Disturb and Disparage” explores nomadic stick lives, and with it how memories, experiences and discourses about and with sticks transform and move through time and space. The researchers grapple with sticks and stick pedagogies, haunted by the agentic power and affectivity of sticks. Sticks become like desire machines that haunt us, and in the encounter with the phenomenon of sticks, diffractive movements and affections are set in motion. Diffractions that propagate everywhere in new diffractions, sensual and strong. Exploring (with) sticks opens chambers of wonder that touch and stir in the strange, funny, uncomfortable, exciting, powerful, playful, and much more.

Keywords: sticks and stick-life, “thing-power”, hauntology, diffraction

Anslag

I dette kapitlet blir vi som ut-forskere opptatt av pinneres nomadiske liv – og med det hvordan minner, opplevelser og diskurser om og med pinner transformerer/s og beveger/s gjennom tid og rom. Vi forstyrrer og forstyrres av pinner og pinnepedagogikker – hjemsesøkes av pinneres agentiske kraft og affektivitet. Pinner blir som hauntologiske begjærsmaskinerier, og i ulike møter med fenomenet pinner settes diffraksjoner¹ i gang. Diffraksjoner som forplanter seg ut over spesifikke hendelser, og videre inn i nye diffraksjoner ... sanselige og sterke. Å (ut)forske (med) pinner åpner forundringskamre som berører og rører i og med det rare, morsomme, ubehagelige, spennende, mektige, lekne og mye mer.

Bilde 3.1

Pinner

1 Fysiker og feminist Karen Barad (2014, s. 168) skriver: «Diffraction is not a singular event that happens in space and time; rather, it is a dynamism that is integral to spacetime-mattering. Diffractions are untimely. Time is out of joint; it is diffracted, broken apart in different directions, non-contemporaneous with itself. »

I kapitlet bryter/s vi (med) pinneres forføreriske kraft, slik teksten også bryter/s med ord og vendinger gjennom bruk av tegnsetting som bindestreker, parenteser, skråstreker med mer. Dette gjøres for å forstyrre og utforske konsepters multiple betydninger og muligheter. Grepene av pinner og deres hjemmsøking veksler teksten mellom ulike måter å skrive på. Teksten virker med det gjennom ulike lag og uttrykk i vekslinger mellom ulike litterære tilnærminger. Den drives frem gjennom våre fortellinger, poetiske arrangementer som materialiserer seg i ord og bilder, tekster fra barnebøker, leksikale oppslagsverk, faglige framskrivninger og teoretiske konsepter. De ulike fremstillingene virker og vikler seg på ulike måter gjennom hele teksten, og folder/s sammen/ut/inn.

Bilder og poesi er empiriske produksjoner skapt av forfatterne, og de kobler seg på pinneres hauntologiske favntak. Enkelte bilder er datamanipulert for å gi et «ghostly» inn/av/ut-trykk av det som vikles og undersøkes i teksten. Underveis har det oppstått et pinnebegjær som skaper/s i møter mellom henders gripen, søken og pinner som henger fast, eller allerede har slitt seg fri fra modertreet favntak. I teksten røsker og river vi i pinne-hauntologier, eller kanskje snarere «hånd-tologier» ... som henders gripen i utforskinger av livet på en pinne².

The time is out of joint.

Hamlet; Act 1, scene 5

Bilde 3.2

The time is out of joint

2 Med Marie Åkerlundsmaleri «Livet på en pinne» Marie Åkerlund – Galleri på Svenska konstnärer (https://www.svenskakonstnarer.se/start/plus_info.php?aid=1629&p=121164) som affektivt diffraksjonsapparat. Swedish expression: Life on a stick – Watching the Swedes.

Vi lar denne linjen fra William Shakespeares Hamlet illustrere hvordan tid og pinner kan vikles sammen i kontinuerlig bliven. Pinnegjenferd fra fortider og uforløste fremtider spøker og hjemsøker oss³ – vibrerer på spekteret i stadig nye møter og re-turneringer⁴ som be-rører, sår tvil og vikler verdener – slik Hamlet i sin grubling og tvil hjemsøkes av sin fars gjenferd. Pinnebegjæret ulmer, vokser og brer om seg, før det atter trer inn i skyggene, som spøkelseser som spøker, her og nå. Tiden er gått av hengslene. Pinner stikker og frister ... som forbudte, skremmende og farlige følgesvenner som vil oss vel ... som leker med oss eller noe ... som skaper uro og glede i (barnehage)livet. Så la oss ...⁵

... ta en pinne og la den vandre ...

... fra et tre og til no' annet. Når forlater pinner treet, eller når mister/slipper treet greinene? Og forlater pinner noen gang treet – egentlig? Hva skjer med pinne-nomader som beveger og beveges i/gjennom nye territorier, som faller ned og lander under modertreet, blåser bort, eller fraktes av sted av menneskehender, hundekjefter, river og raker, eller av begjær, lengsler og fantasier. Pinne-kropper som hjemsøker/s, som minnespor i hånden etter håndflatens møter med treverket; smalt, kjølig, vått, glatt og inviterende – lekent. En hundekjefte griper/s (av) «sin» pinne, forført av tykkelse, mykhet, lengde og lukt. Pinner som beveger/s (seg) inn i nytt og ukjent terreng, møter motstand, forstyrre, pirker og sk(r)aper. Pinner som frister, brukes, forvises og forkastes, men glemmes ei. Pinner venter ... som kroppslige skyggeminner ... så gjenstridige ... og så lette at du kan løfte dem, men på samme tid så tunge at du ikke kan blåse dem ut av hånden (Storrusten & Sandøy, 2023, s. 8).

3 Her mennesket – som barn, ut-forsker, lærer, student, osv.

4 Barads (2014) konsept *re-turn* handler ikke om å vende tilbake til noe som en gang var – egentlig, men om å snu og vende på noe som man finner interessant, utforske det grundig, grave i det som meitemarker, puste liv til det ... om igjen og om igjen, og på nye måter ... så det gir tykkere kunnskap, om f.eks. pinner.

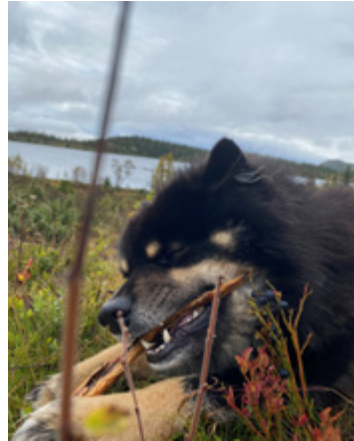
5 Leseveiledning: her hekter anslaget seg på teksten under, som en diffraksjon fra sangleken «Ta den ring og la den vandre ...».

Å (be)gripe – å gripe fatt i ...

Barn og hunder elsker pinner ...

Storm og pinnebegjær

*Rytme i pinner, smaken av pinne,
kullstifter, pinne som redskap
minkepinner, spikke pinner
når blir en pinne en pinne?*

Bilde 3.3

Storms pinnebegjær

Det er lett å bli forført av tanken om å forsøke å forstå barn og hunders pinnebegjær. Å forsøke å forstå «... sammenhengen mellom å bli grepet og å begripe: ved å (la seg) gripe, begriper man» (By mfl., 2020, s. 15). I vår sammenheng er vi ikke så opptatt av å begripe pinnebegjæret, men snarere å gripe tak i dets materielle kroppslighet. Et materielt-kroppslig pinnebegjær som (synes) å forfølge, besøke og forføre oss ... gjennom livet. Pinner og pinneliv forfølger og forfører kropp. Hender (og tenner) som griper, griper fatt – hva griper de etter? Hva er det med pinner som appellerer til grepet. Å be-gripe (sanse) med hender og tenner. Slik barnebok-Ruby griper om pinnen som blir et drage-drepende sverd ...

Ruby demonstrates that a stick is an excellent thing. When she chases after her brothers, she finds sticks that make worthy dragon-fighting swords. It has other uses too! Apple harvester, art tool, and tent. With her inviting stick invention, her brothers finally include her. (Veissid, 2019)

Og leken starter ... vikler og vikles sammen med pinnekraft, som «thing-power» – Jane Bennetts konsept fra essayet «The Force of Things. Step toward an Ecology of Matter» (2004), som handler om «the vitality, willfullness, and recalcitrance possessed by nonhuman entities and forces» (s. 347). Bennett (2004) forklarer «thing-power materialism» som en «speculative onto-story, an admittedly presumptuous attempt to depict the nonhumanity that flows around and through humans» (s. 347). «Ting»⁶ eksisterer som «living matter» (s. 353), uavhengig av menneskelig innflytelse og på/virkning. Slik blir pinner levende hverdagsmaterialiteter med enorme tiltrekningskrefter som hjem søker kropp på ulike vis ... jager og frister, griper etter hud og hår ... i mørket – skremmer og forfører ... dypt og inderlig.

En smeltet snøborg og hjem søkte pinne(r)minner

Hva gjør pinner, hvordan gjør pinner ... som sammensmeltninger mellom pinner, barn og pedagogikker. Inspirert av Jacques Derrida vikles ontologi og «hauntologi» i dette kapitlet, og med det undersøkes pinner liv som pågående og kontinuerlige hauntologiske krefter.

Hauntologi ser ikke bare tilbake på tidligere hendelser og opplevelser, men retter også blikket fremover. Nåtid er hjem søkt av de metaforiske «spø-kelsene» av tapte fremtider (Ashford, 2019) ... de uforløste og ikke oppfylte fremtider. Det som aldri ble eller blir noe av – som gnager og plager, lurert i skyggene og overfaller oss når man minst venter det. Eller det som skaper forventninger, lengsel og begjær. Det som vibrerer, driver, og av og til lammer.

6 Barad (2003, s. 813) skriver: «For Bohr, things do not have inherently determinate boundaries or properties, and words do not have inherently determinate meanings. Bohr also calls into question the related Cartesian belief in the inherent distinction between subject and object, and knower and known.» «Ting» står i anførselstegn for å poengtere at ting ikke er «ting i seg selv» (avgrenset og definert), men alltid oppstår som relasjonelle fenomener.

Hauntology (a portmanteau of haunting and ontology, also spectral studies, spectralities, or the spectral turn) is a range of ideas referring to the return or persistence of elements from the social or cultural past, as in the manner of a ghost. The term is a neologism first introduced by French philosopher Jacques Derrida in his 1993 book *Specters of Marx*. (Wikipedia, Hauntology)

In Derrida's work, specters represent a deconstructive perspective on time itself. (Katy Shaw, 2018 s. 8)

Bilde 3.4

Hauntology I

Hauntologier ber folk vurdere hvordan «spøkelser» av alternative fremtider påvirker nåværende og historiske diskurser, og erkjenner at «spøkelser» – eller studiet av det ikke-eksisterende – har reelle effekter (Ashford, 2019). Spøkelser leker i og med tiden, de er «out of joint» (Shakespeare, 1599/1601; Derrida, 1993; Barad, 2010). Selv om «spøkelser» ikke er levende eller fysisk til stede her og nå, er de likevel virkelige nok til at de vibrerer i kropp og verdensviklinger – om igjen og om igjen. «Enter the ghost, exit the ghost, re-enter the ghost» (Hamlet i Derrida, 2006, s. xix). Spøkelser virker og vikles gjennom generasjoner, nedarves ... som generasjoner av spøkelser. Eller de oppstår som kroppslige minnespor fra noe som rammet eller forstyrret en gang – i barndommen kanskje ...

På den mosegrodde asfalten ligger pinner tilbake etter snøsmeltingen, forlatt og ventende. Barna som bygget snøborgen av kram snø og plasserte en pinne i hvert tårn som vimpel-pinne-stenger, har ruslet inn til middag. Mens gradene stiger og dagene går, smelter snøborgen til vann og vimpelstengene faller til jorden ... og blir atter igjen «kun» pinner ... hjemsoekt av det som var

og av det som kan bli ... som nytt pinne-leke-liv. Pinneliv er ikke fiksert og statisk ... «Its past identity, its ontology, is never fixed, it is always open to future reworkings!» (Barad, 2010, s. 260). Pinneliv er dynamisk og overraskende.

Ontology is the philosophical study of existence and being, dating back as far as ancient Greece. In Derrida's mind, ontology was shadowed by hauntology, a state of non-being.

Hauntology is that eerie zone where time collapses and our past memories and associations haunt our minds, like a ghost. (Alasdair Macintyre, 2022)

Hauntology is an onto-epistemological move that is connected to that we cannot touch, yet still none-the-less continuous to touch us. (Varga, 2022, s. 4–5)

Bilde 3.5

Hauntology II

Pinner som objekter fra fortiden var en gang en grein eller en kvist på et tre. Nå har pinner forlatt treet, de falt rett og slett av på grunn av ruskete vindkast, eller de ble brukket av ... kanskje av en barnehånd som trengte å gripe om en pinne. Pinner har ulike fortider; noen er gamle og mosegrodde, andre er nye, ferske og saftige – men alle pinner spinner ut av fortider. Alltid! Ingen kommer fra akkurat nå. Sammen med pinner spinner tanker, følelser, minner og fortellinger fra fortider inn i nåtider og fremtider ... som spøkelsesaktige viklinger hvor tid kolliderer og oppstår på ny (Barad, 2010, s. 261). «The time is out of joint» ... tidsviklinger og forstyrrelser på spekteret, det skraper, rister og skjelver ...

Now you know it, hauntology is a name you can give to those slightly eerie memories from your childhood, or that nagging feeling that you took a wrong turn in life somewhere along the road. (Macintyre, 2022)

Pinnegjenferd hjem søker kropp ... sporene er tydelige, som arr fra kamper eller etter en gjenstridig flis i fingeren, slaget mot armen ... blåmerker og blod, rusk i øyet, et stikk, en sviende piskesnert, kraften, latteren, leken, vennskapet ... og mer usynlige i form av uro, lengsler, fantasier og (barndoms)pinneminner ...

Et gjenferd: Pinne i munnen ...

Pinne i munnen, pinne til besvær.

Pinne kan stikke

gjennom

ganens myke

marsipanlignende hudlokk.

Pinne trer lett gjennom myk hud ...

blodløst ...

Pinne til begjær kan fort bli besvær.

Ikke stikke pinner i munnen!

Ikke løp med pinner!

Ikke lek med pinner!

Ikke!

Pinnegjenferd hjem søker pedagogikker

og bryter inn-ned med sitt alltid nærværende fravær –

Puster oss i nakken: her er jeg!

Bilde 3.6

Pinne i munnen

Pinne/spøkelser i diffraktive (s)pinninger

Hauntologier og feministisk nymaterialitet vikles i dette kapitlet, særlig Karen Barads (2007) agentiale realisme-teori er aktivt virkende i de intra-aktive

og diffraktive bølgebrytingene. Barad (2010) eksperimenterer i sin artikkel «Quantum Entanglements and Hauntological Relations of Inheritance: Discontinuities, SpaceTime Enfoldings, and Justice-to-Come» med forstyrrelser av kontinuitet som ...

... a way of thinking with and through dis/continuity – a dis/orienting experience of the dis/jointedness of time and space, entanglements of here and there, now and then, that is, a ghostly sense of dis/continuity, a quantum dis/continuity. There is no overarching sense of temporality, of continuity, in place (s. 240).

I det diffraktive skjer bevegelser, fysisk og/eller sanselig og affektivt. Man berøres/r i intra-aktive samspill med det som griper (inn i) hverandre og danner flyktige forbindelser. Pinnene stikker og prikker i fantasiens begjær. De løfter oss opp til eventyrenes rike, der vi blir fektende helter og tryllekunstnere. Pinneliv beveger/s dynamisk og relasjonelt, diffraktert gjennom Norsk etymologisk ordbok (Caprona, 2013): Pinne: lite smalt trestykke, plugg, stikke / diffraktert gjennom Bokmålsordbokas pinne(s)pinner: vedpinne, seleepinne, stiv som en pinne, strikkepinne, ta seg en pinne, falle av pinnen, stå på pinne for, vippe av pinnen og pinne-synonymer som kjepp, lurk, pel, påle, pæl, ribbe, spake, stake, staur, stav, stikke, stokk, stolpe, støtte, sveig, vånd / diffraktert gjennom sammensatte ord som pinneved, pinnestoler, pinnebrød, pinnekjøtt, trepinner, blomsterpinner, dirigentpinner, fiskepinner, kniplepinner, rundpinner, frysepinner, minnepinner, runepinner, spisepinner, stafett-pinner, strikkepinner, ispinner, tørrpinner, rorpinner, pinnedyr ... og ... og ...

Overalt er de – PINNER – bare bli oppmerksom nok, så dukker de opp i hopetall. De hjemsøker og forfører blikk, beveger seg opp i kjærtegnende hender, bæres, kastes av gårde, tygges opp til flis av skarpe hundetenner, streker opp sanden ... Affektive og kroppslige pinneminner som løser opp tid og rom ... og blir til objekter fra fortiden som fortsetter å hjemsøke nåtiden (Bone, 2019). Pinner som «data-ghosts» som klistrer seg fast som dunkle, gjenstridige gjenferd i kroppene våre (Albin-Clark, 2022). Data-gjenferd som vikler/s i stadig ny bliven, generasjon etter generasjon ... som hjemsøker, forfører og skremmer.

There is always a story attached to a ghost. (Bone, 2019, s. 133)

Pinnespøkelse blir livlige diffraksjoner som strekker seg i alle retninger, forstyrrer og bryter teksten vår i stadig nye re-turneringer. I kaoset av diffraksjoner og affeksjoner, alt det som settes i gang av og med pinner, zoomer vi nå inn på fire hendelser ... fordi de hjemsøker oss⁷. Hendelser om pinner og bærekraftspedagogikker, barnehagelærerstudenters pinnepoetiske fortellinger, pinneliv som pinneti i skogen og samlingsstund «vi har vært på tur».

Bærekraftspedagogikker diffraktert gjennom hauger av pinner, kvist og kvast ... og en humledronning

Hauntologier beveger seg *ut over* å prioritere individers nåtidige væren ... til å tenke med spøkelses-figurasjoner som verken er nåtidig tilstedeværende, eller fraværende (Varga, 2022) ... som midlertidige overlappinger i tid. Hauntologiske perspektiver kan bidra til økt oppmerksomhet på det som er fraværende-nærværende, og med det spille «an important role in how people register and understand phenomena» (Varga, 2022, s. 5) – slik som pinner og pinneliv.

Hanne Berit forteller:

Ved huset er det en liten hage. I den finnes blomster, bær, frukt, grønnsaker og trær. I hagen er det mye som kan kuttet, klippes og sages. Mye greiner og kvast som kuttet og blir til pinner. Pinner og kvist (som egentlig kanskje bare er en liten pinne ...) legges i en stor haug ved kompostbingene. Egentlig tenker jeg at de bare skal ligge der en stund. Jeg tenker egentlig å fjerne dem, slik at det skal se ryddig og fint ut. I prosessen med pinneløfting og pinnestabling, dukker tanker om humlene opp. Et sted har jeg lest om den nyklekkede dronninghumla som trenger steder å overvintre. Enten nede i en liten jordhule, eller på et rotete sted i en liten hage. Der sover hun gjennom vinteren, og bruker kvisthaugen til å lage et hjem når våren kommer.

7 «Oss» viser her til forfatterne av kapitlet.

Bilde 3.7

Humledronningen

Frida J. Krüger (2019) skriver:

Når de fleste humlene er døde, står den nye, unge humledronningen alene og må finne seg en god overvintringsplass. Hun er allerede befruktet når vinteren setter inn. Hos mange av de 35 humleartene søker dronningen ly i hulrom i jorda. Komposthauger og rufsete partier i hagen kan også duge. Om vi vil hjelpe dem, så kan vi unngå å grave og rydde for mye i deler av hagen der humlene søker ly om vinteren.

Når hendelsen med kvisting, løfting av tungt trevirke og midlertidig lagring av pinner, lauv og kratt kobles til humler, åpner det for andre muligheter enn å frakte pinnene bort og kaste dem på et avfallsdeponi. Denne hendelsen sender pinner og kvist inn i bærekraftstenkning og økologiske perspektiver – perspektiver om å ta vare på verden, om å ta vare på insektene, om å ta vare på naturen. *Pinner kan verne om og ta vare på liv.* Kanskje sover en ny dronninghumle i pinnehaugen under snøen ute i hagen ved huset? Vi vet ikke, men haugen av pinner og kvist ligger der ennå, omsorgsfullt bevart for å kunne huse

en ung humledronning slik at hun skal kunne overleve den kalde og snøtunge vinteren (jf. Krüger, 2019). Pinner som var til besvær, blir pinner til begjær.

Hendelser av og med pinner i hagen beveger tekningen inn i bærekraftspedagogikker hvor mennesket anses som arten som ødelegger for andre arters muligheter for å overleve og leve. Thomas Hoffmann (2019) peker på dette når han skriver, «... den viktigste årsaken til insektenes tilbakegang er at vi mennesker ødelegger de stedene der de holder til». Det Antroposcenes stormfulle vinder hjemsøker oss; hva kan jorden tåle av menneskelige forstyrrelser og ødeleggelse? (Gan mfl., 2017). Spøkelser fra fortider beveger seg inn i og gjennom nåtider, og videre inn i fremtider. Pinner fra fortider skaper nåtider, som skaper fremtider.

Not only does hauntology look back to your past experiences, it looks forward. You are haunted by the future – or, at least, haunted by futures that did not eventuate. (Macintyre, 2022)

Tid, pinner og humler vikler seg inn i hverandre, og pinnegjenferdene tar oss med til nye bærekraftspedagogikker. Bærekraftstenkning hjemsøkt av hva fremtider kan bringe, eller ikke bringe ... for humler og pinner ...

The winds of the Anthropocene carry ghosts – the vestiges and signs of past ways of life still charged in the present. ... Our ghosts are the traces of more-than-human histories through which ecologies are made and unmade. (Gan et al., 2017, s. G1)

Bilde 3.8

Pinnehaug i snø

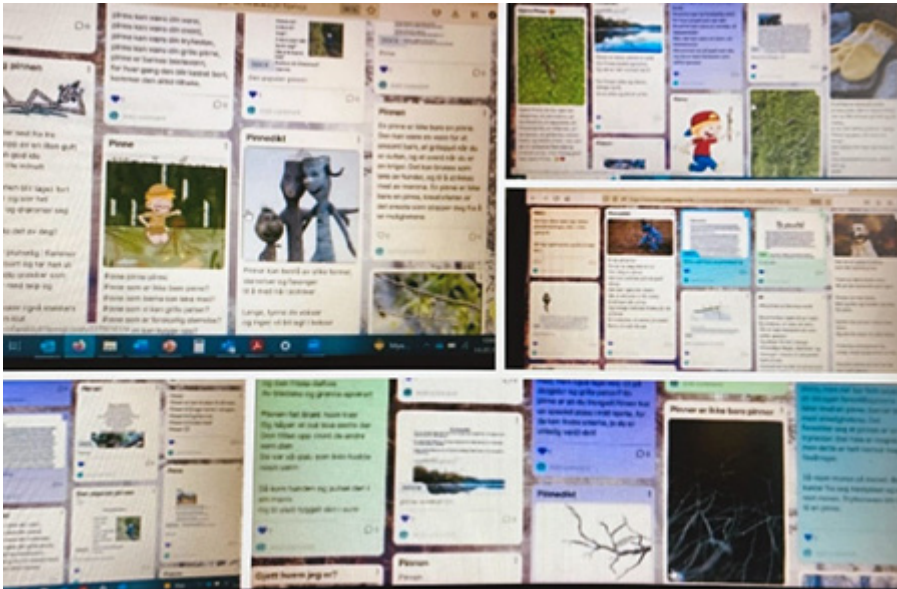
Pinnepoetiske fortellinger diffraktert gjennom padlet

Barnehagers pinneliv er mangfoldig og kaotisk, derfor er det viktig å pirke litt i det med studenter på barnehagelærerutdanningen. Å nærme seg pinner – diskursivt og fysisk – kan vekke til live gamle pinneminner fra barndommen, eller sette i gang nye pinnfantasier og drømmer om pinneliv. Pinner virker her og nå, der da, og i det som kommer. Det er tydelig at pinner engasjerer og vekker til live noe slumrende og foreløpig ubestemt blant studenter.

Pinnebliven gjennom pinneres iboende potensialer og kraft fyller klasserommet ... og etter hvert padleten, som digitale veggaviser ... som flyter over og ut av weben ...

Cecilie forteller:

Vi er helt i starten av første semester på barnehagelærerutdanningen, og studentene får i oppgave å skrive om (og med) pinner. Alle har vel en pinnefortelling? Jeg oppfordrer til kreative uttryksformer som eventyr, dikt og poetiske fortellinger, gjerne illustrert med bilder og/eller tegninger. Oppgaven er ganske fri egentlig, men frie oppgaver kan av og til være vanskelige. Jeg er spent da jeg åpner padleten ... usikker på om de ferske studentene har levert noe i det hele tatt, for oppgaven er ikke obligatorisk og det har vært fadderuke. Et mangfold av pinnefortellinger ramler ut ... det er vakkert! Det er poetisk og pinnete ...

Bilde 3.9

Pinnepadlet

Pinner blir her diffraksjonsapparater (Barad, 2007, 2010, 2014) og bølgebrytere i møte med barnehagelærerstudenter. I disse møtene oppstår det noe som både skaper/s og berører/s affektivt. Kraften i pinnfortellingene bølger i, gjennom ... og ut av padleten. Fortellinger forskyves fra personlige opplevelser til delte erfaringer i og gjennom padlet – kollektiver vokser og sprer seg som logaritmiske tanke(s)pinninger i weben.

Pinneaffeksjonene kommer til uttrykk i studentenes fortellinger: om den deformerte pinnen Karl, som er tre år, har vokst opp i skogen og egentlig ser litt ut som en løk på toppen. Han er veldig utadventd og liker for det meste å leke med andre pinner, blader eller kongler; om at alle pinner er like mye verdt; om pinnedyret som gikk seg vill; om pinner som er mer enn bare pinner, som blir tryllestaver som åpner nye verdener; om pinner som kommer i mange former og varianter, som kan være store, små, lange og korte, og som kan være et verktøy og et hjelpemiddel, eller venn og lekekamerat; om pinner som er tynne og tykke, for det er helt normalt det også. Det finnes rette og skeive, mange og få. De er ulike, og alle er unike ... og ... og ...

Studentenes pinnfortellinger vokser og brer om seg i padleten, alle har en pinne-minne-fortelling eller pinnefantasi å dele. Pinnespøkelser virker

i weben, tidløst og personlig i pinne-minne-fantasier som pirker i deg – omfavner/s, begjærer/s og gis/r liv ...

Ghosts haunt educational contexts ... ghosts are always present.
(Bone, 2019, s. 133, 138)

Pinneliv som pinnetipi-diffraksjoner

... det virker som de voksne har glemt hvor bra pinner er. De sier at støvler ikke er et pinnestativ, og at du må være mer forsiktig når du veiver med pinner. De sier at du ikke får leke med pinner i skolegården, eller ta med deg pinner hjem fra skogen. De henter ikke alltid pinner fra midt i elven selv om du spør pent. De skjønner ikke at pinner kan være alt mulig, hvis man bare har litt fantasi. Hvorfor er det sånn? Pinner er jo det beste som finnes! (Storrusten & Sandøy, 2023, s. 6)

Hanne Berit forteller:

Like ved en sti, ute i en skog, ligger en åpen plass hvor noen har skapt seg et sted i skogen. Pinner og stokker ligger overalt. Noen tilfeldig, kanskje der de falt ned, eller dit de ble ført av vinden. Eller kastet og forlatt av barnehender. Andre pinner virker behørig plassert av små og store menneskehender. Større pinner, mest som stokker er stablet sammen til en gapahuk. Pinnevegger og pinnetak beskytter og tilbyr ly til små og store menneskekropper. Ly mot vind og regn. Stedet virker som et pinnested hvor små kropper kan oppleve livets hemmeligheter, gleder og underfundigheter. På en plass foran gapahuken ligger utbrente rester av pinner på en bål plass. Det kan hende at menneskene som var der spiste pinnebrød på spikkede grillpinner. Pinneminner hjemsøker meg – minner fra tider i barnehage, tider i skogen sammen med egne barn, tider

på tur i skogen med hunden. Pinner dukker opp overalt. Blikket mitt beveger seg rundt, og litt i utkanten av plassen ser jeg en liten pinnetipi. Pinner er stablet opp mot en granlegg. Akkurat passe stor til å favne to-tre barnekropper. Og akkurat for liten til å favne om og bre seg rundt en stor voksenkropp.

Bilde 3.10

Pinnetipi.

Pinner kan tenkes som hverdagslige objekter, noe som tas for gitt og ikke legges særlig merke til ... (Bone, 2019). Samtidig kan pinner også tenkes som noe særegent. De kan bli alt mulig! Pinner har en egen tiltrekningskraft – «a thing-power» (Bennett, 2004). Med denne kraften blir pinner ekstraordinære og knytter seg til affektive, ordinære hverdagshendelser (Stewart, 2007) – slik som i og ved pinnestedet og pinnetipien. Pinner og barn skaper prosessuelle verdener (Manning, 2020), og pinner kan skape og gi varme, beskytte og romme hemmeligheter. Et lite sted, fullt av pinner, som akkurat da er forlatt, men det som har skjedd der etterlater spor. Spor som (s)pinner seg inn i tanker, opplevelser og minner om pinner.

Hanne Berit forteller videre:

Pinnetipien, eller kanskje det er pinnenes kraft, trekker meg nærmere. Jeg kjenner på et kroppslig begjær om å krype inn ... å bli til et lite barn. Et barn som blir til med verden (Manning, 2020). Men voksen-kroppen er for stor, den passer ikke inn. Eller det kunne kanskje gått, men jeg blir redd for å rive ned pinnetipien. Redd for å rive ned pinnene. Pinner som er blitt plassert i en

spesifikk form. Grepet av hender. Løftet opp. Plassert opp langs granleggen. Hender og pinner beveger og beveges. Pinner form griper meg. Pinnetipiens form som både kan huse, og ikke huse. Lek, hemmeligheter, hvisking, kryping, borte fra alt utenfor. Hysj, noen kommer! Pinner omfavner. Omfavner små kropper som er inne i en pinnetipi, mens det som er utenfor stenges ute. Eller kanskje det som var inni ble stengt inne. Kom inn ... ut – eller ikke? Pinnetipien roper på kroppen min. Roper meg tilbake til barndommen, og andre barndommer. De som fikk være med, de som ikke ville være med, de som ville være med, men som ikke fikk lov. Pinnetipier og pinner kraft inviterer fortidens gjenferd til nåtiden, og blender seg affektivt sammen med pinner og pinnetipier ute i solskogen. Jeg blir liten, men passer ikke inn likevel – ikke den gang da og ikke i skogen den dagen jeg møtte pinnetipien. Spøkelsene vil alltid være der ... (Varga & Monreal, 2021).

It is never we who affirm or deny something of a thing; it is the thing itself that affirms or denies something of itself in us. (Baruch Spinoza i Bennett, 2004, s. 347)

Bilde 3.11

Pinneagenter

«Vi har vært på tur» – pinne-diffraksjoner i samlingsstund ...

*Fuktige, bløte pinner
Myk bark som faller av
og drysser
ned på gulvet*

*Lyse og mørke linjer som
smelter sammen
og blir til pinnelinjer som
hjem søker kroppene*

*Forstyrrer, brekker og leker
lengter og krever.*

Bilde 3.12

Å bære pinner

Cecilie forteller:

Det er øving på samlingsstund på universitetet, uten barn dessverre, men med spente studenter til stede. Neste gruppe er klar med favnen full av pinner. De sjokker inn, i takt. Stamper med bestemte føtter, mens de insisterer ... «Pinner! Pinner, pinner, korte pinner, lange pinner, tykke pinner, tynne pinner. Pinner! Pinner! La oss se hvor mange vi finner, pinner! Pinner, alle kan leke med pinner!» Så slippes haugene av pinner på gulvet med et ... ikke brak egentlig, det er liksom mykere ... dumpere, men likevel tydelig. Som et klart «statement». «Vi har vært på tur!» leder an til pinnelek hvor pinnene blir sverd og fiskestenger før de transformeres til pøsepinner, bålpinne og tryllestaver som til slutt tryller dem tilbake til barnehagen. Der passer barnehagelærer på at pinnene stopper ved porten ... og studentbarna synger i Karius og Baktus-moll ... «Alle pinner store små, de må bort, vi ribbes

nå! Voksene vil ha de bort, det var veldig dårlig gjort. Ut med pinner til vår port, det må skje så veldig fort. Pinnene de måtte gå, hvordan skal vi leke nå?» ... «Vær forsiktig med pinnene, så dere ikke stikker hverandre i øynene!»⁸

Barnehager hjemsesøkes av pinnediskurser som former pinneliv og trekker demarkasjonslinjen ved barnehageporten. Når territorier utfordres, pirres eller overskrides, våkner slumrende spøkelser til liv ... som skrikende hvite gjenferd markeres grenser. Spøkelser som mater diskurser er vanskelig å begripe, men de er hele tiden til stede som kroppslige pinne-minner.

Jane Bone (2019) skriver, «There is a lack of control about hauntings; they remain in the present as often unwanted reminders of the past and resist attempts to make them cease or leave» (s. 134). Det er altså vanskelig å riste av seg disse «spøkelsene» som hjemsesøker oss, fortiden infiserer og forstyrrer nåtiden og det som kommer. Hun sier videre at ...

A way of thinking about the past is that it infects the present. Like any infection, it is carried silently and is only shown in its consequences and affects. Affect carries over time and may appear to be momentary, but may also be remembered forever. Ahmed (2010b: 29) says that 'affect is what sticks.' The intra-activity of the material and the body produces affective moments. (Bone, 2019, s. 134–135)

Hvilke fortider som virker i ulike pinnediskurser kan være vanskelig å bestemme helt eksakt, men noen må ha fått en pinne i øyet en gang ... Og mens historier om «pinner i øyet» (eller ganen) kan opp/leves av mange, er det ikke sikkert alle faktisk har opplevd det selv, på nært hold. Men pinneøyefare-diskursen virker likevel i barnehageveven, kanskje fordi det faktisk er en reell fare for å få pinne i øyet når leken blir vill. «Pinne i øyet-spøkelset» hjemsesøker på mange vis barnehagepraksiser og styrer pinnelivs fremtider.

Men det finnes flere spøkelser ... spøkelser som kanskje har blitt aktivert langt tilbake i historiens menneske-pinnespinninger. Spøkelser fra fortider da kamper ble kjempet med spyd, og pil og bue, kniver og sverd ... hvor det

8 Foto er godkjent til bruk av studentene.

skarpe og spisse tok liv ... slik det også tar liv i dag og i fremtider. Samtidig har de samme pinnete redskapene vært jegernes hjelp til å felle viltet. Pinnete redskaper er altså både farlige og nyttige, de kan både redde og ta liv, fikse noe og ødelegge noe ... og det finnes et utall ulike utgaver og versjoner av pinnete redskaper. Bare åpne kjøkkenskuffen, eller ta en titt i boden ... eller i pennalet. Kniver, sleiver, fiskestenger, blyanter, ski og staver, malerkoster, hårbørster, lysestaker, gafler, tannbørster og så videre danner et vidunderlig og mangfoldig pinnerepertoar. Hvilke affektive øyeblikk gjen-skapes når «pinnespøkelsene» hjem søker «oss» ... spøker ... når re-turneringenes intra-aktive og diffraktive vibrasjoner bølger (på) spekteret? Pinnebegjær, pinnefrykt, pinnelengsler ...

Diffraktert gjennom barnebøker og pinnedikt, *Stick Toys: A Stick is a Wonderful Thing* (28.08.2013, PragmaticMomBlog) / diffraktert gjennom VG-nyheter, «Politiet rykket ut til melding om våpen – var pinne» (05.03.2022, Ytre-Eide Bjaarstad) / diffraktert gjennom historienet.no «Verdens farligste våpen: nunchaku»⁹ – to trepinner forbundet med en lenke (ironisk nok farligere for brukeren enn for motstanderen). Pinnefrykt(elig)!

What kind of spooky action-at-a-distance causality is this?! (Barad, 2010, s. 260)

Å bevege/s (med) det hverdagslige – pinneliv ... livet på/ med en pinne

Å tenke-leke (med) pinner kan bevege det hverdagslige, det som ofte tas for gitt. Bone (2019) skriver, «objects that fill up the world and that mediate relationships and ways of life are often mundane and taken for granted» (s. 134). Når man ser nærmere etter, går tett på, berører/s og forstørrer/s, kan det hverdagslige plutselig fremstå som magisk. Studentene gjentar i sine pinne-fortellinger at pinner er magiske; de kan vekke fantasi og lekelyst. Pinner kan bli hva som helst – det er bare fantasien som setter grenser. Selv

9 Broström & Abildgaard, 2023.

om trollpinner og mosegrodde heksefinger kan fremkalle skrekkblandet fryd i leken, er det likevel ikke nødvendigvis disse som skaper skumle pinnespøkelser i barnehager. Spøkelsene lurar i gangene og overrasker fra annet hold.

The pull of the ordinary ...
... som det ekstraordinære.
(Stewart i Bone, 2019, s. 133)

*Trollpinner og mosegrodde
heksefinger be-rører*

Bilde 3.13

Trollpinner og heksefinger

Hva var det studentene sang igjen i samlingsstunden: «Alle pinner store små, de må bort, vi ribbes nå! Voksene vil ha de bort, det var veldig dårlig gjort. Ut med pinner til vår port, det må skje så veldig fort. Pinnene de måtte gå, hvordan skal vi leke nå?» ...

Hva er det spøkelser s/pinner ut av? Og hva betyr det egentlig at tiden er «out of joint» ... har tiden virkelig ramlet av hengslene?

Barad (2010) skriver:

«Past» and «future» are iteratively reconfigured and enfolded through the world's ongoing intra-activity. There is no inherently determinate relationship between past and future. (s. 261)

Spøkelsene kan materialisere seg som diskurser og kroppslige minner ... Minnespor som virker og vikles i verdensviklingene. Det som var, er ikke bare fortid – det virker her og nå ... og videre inn i framtidene. Barad (2014) skriver, «... there is no moving beyond, no leaving the 'old' behind. There is no absolute boundary between here-now and there-then» (s. 168). Vi blir altså ikke kvitt spøkelsene; de hjemsøker oss og forstyrrer ... generasjon etter generasjon.

Memory – the pattern of sedimented enfoldings of iterative intra-activity – is written into the fabric of the world. The world «holds» the memory of all traces; or rather, the world is its memory (enfolded materialisation). (Barad, 2010, s. 261)

Bilde 3.14

Pinneminner

Verden ut/av/innvikles av kultur-naturlige minnespor. Bretton Varga og Timothy Monreal (2021) skriver, «To think with ghosts/hauntings is to engage in an im/possible paradox. Ghosts are always already everywhere and yet (forever) nowhere at the same time» (s. 80). Kan gjenferdene som ramler ut av historiske verdensviklinger bidra til å skape bedre fremtider hvis vi lytter til hva de prøver å formidle?

Slik generasjon etter generasjon hjemsesøkes av fortidens spøkelser, hjemsesøkes vi også av fremtidens spøkelser. Mark Fisher (2013) skriver, «The future is always experienced as a haunting: as a virtuality that already impinges on the present, conditioning expectations and motivating cultural production» (s. 16).

Når barna pinneribbes i barnehagen, stopper samproduksjoner opp, og pinnelivligheter og lek settes på vent – innenfor barnehageporten. Likevel er pinneliv fortsatt aktive, uavhengig av mennesker. Overalt finner vi pinneliv, i både mer naturlige og mer kulturelle former og fasonger. Pinner har til og

med fått sitt eget digitale pinnemuseum¹⁰ og to pinnebiblioteker¹¹ (for hunder) i Oslo. I parker og ur/skog faller fortsatt pinner til jorden, der de danner skjul for insekter, mus, krypdyr, møll og humledronninger, eller de blir plukket opp av fugler til bygging og utbedring av fugleredene deres slik at eggene kan ligge trygt før klekking. Samtidig lever ulike insekter, særlig biller og termitter, sopp og bakterier godt på, av, med og i pinner.

Insektolog Tone Birkemoe (2015) forteller,

Under trærne i skogen ligger stokker, kvister og (snuble)pinner i alle størrelser. Noen lukter fortsatt kvæ og vi blir klissete på hendene når vi flytter dem, andre er myke og i ferd med å smuldre opp. Hadde vi fulgt en enslig pinne over tid ville det fort tatt ett tiår før den var helt forsvunnet. Næringen, eller maten, som et tre en gang sugde til seg fra jorda og omdannet til ved, vender tilbake og kan suges opp av nye trær. Men hvem er skogens ryddekorps? Er dette en dugnad som inkluderer hele nabolaget av ulike livsformer, eller er det noen få som gjør jobben helt alene?

Mens pinner og kvist, utsatt for vær og vind, råtner og blir til muld, gjenskapes nytt liv av det gamle ... det døde. Pinnevandringer fortsetter også – som pinner som har falt fra treet eller blitt brukket av og ført videre; pinner som ikke er fra akkurat «nå», selv om de er her og nå ... fordi pinner alltid har en fortid, en barndom, og mange mulige fremtider.

Time ~~is~~ ~~has been~~ crossed out (...). Time, like space, is subject to diffraction, splitting, dispersal, entanglement. Each moment is a multiplicity within a given singularity. Time will never be the same – at least for the time being. (Barad i Varga, 2022, s. 1)

10 Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, arkeologi (ukjent årstall) Pinne. *Digitalt museum*.

11 Teknisk museum, pressemelding (6. juli 2021) Teknisk museum åpner pinnebibliotek-filial utenfor Deichman Bjørvika. *Teknisk museum*. {#-teknisk-museum-pressemelding-6-juli-2021-teknisk-museum-åpner-pinnebibliotek-filial-utenfor-deichman-bjørvika-teknisk-museum}

Avrundende pinne(s)pinnerier ... for nye begynnelser

I vår spøkelsesøken og hjem søking av pinnegjenferd, trer pinne-minner fram i hopetall. Mens pinner brekkeknækker, råtner og skaper liv, re-turneres (Barad, 2014) det «gamle» i det «nye», og i det som kommer – mykt og varsomt, hardere, voldsomt og mektig ... pinnete, skarpt, rått, urovekkende, viktig, reelt og lekent. Spøkelser fra fortider og fremtider vibrerer på spekeret, her og nå. Kanskje mennesker blir klokere av det ... kanskje ikke.

Hvordan gikk det egentlig med Shakespeares Hamlet, som hjem søkes av tvil, uro og det gjenstridige gjenferdet av sin far ... Handlingslammet og fortvilet søker han svar. Blir «vi» handlingslammet i møte med pinner og pinnepedagogikker i (barnehage)livet? Og hvordan kan Hamlets spøkelser fortsatt være aktuelle i dag?

Litteraturviter Inger Merete Hobbeldstad (2023) svarer for Nationaltheatret,

Hamlet taler til oss blant annet fordi vi alle, hver dag, tar avgjørelser på sviktende grunnlag og ut fra mangelfull informasjon, og vet at det er noe vi, i motsetning til den danske prinsen, bare må klare å leve med. Han minner oss om oss selv fordi vi også er for komplekse, for mangfoldige, for vår egen forstand.

Den som ønsker å gjøre verden til et bedre sted, må kanskje skyve tvil og ambivalens til side. Det er Hamlets dilemma – og det er derfor han er så fascinerende, skriver Hobbeldstad (2023).

Hvordan om-favnes pinneliv i barnehagen ... tviler vi, leker vi, be-gri-per vi ... håndfast og håndgripelig i stadig nye favntak. Hva skaper/s vi ... sammen?

Bilde 3.15

Hvilende pinner

Hauntologier inviterer «spøkelses» som en metafor for å kunne forstyrre temporalitet og meningsbetydninger (Derrida, 2006, s. 9). For å kunne pakke ut nye betydninger må den hjemsoekte være gjestfri og åpen for gjenferd, slik at det som uroer og forstyrrer kan tre fram i lyset. Bare når ting står klart for oss, kan vi ta stilling til det som lurar i skyggene og vikler/s sammen (i) fortid/nåtid/fremtids-produksjoner. Nå lar vi imidlertid kapitlets pinne-spøkelses hvile for denne gang. Vi stiller pinnene til veggen, kryper ut av pinnetipien, bretter sammen pinnefortellingene og hvisker «på gjensyn» ...

Referanser

- Albin-Clark, J. (2022) Becoming haunted by a data-ghost in early childhood education. *Cultural and Pedagogical Inquiry*, 14(1), 35–54. University of Alberta. <http://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/cpi/index>
- Ashford, J. (2019, 31. oktober) What is hauntology? The idea asks if people can be haunted by ghosts of lost futures. *The Week*. <https://theweek.com/104076/what-is-hauntology>
- Barad, K. (2003) Posthumanist performativity: Toward an understanding of how matter comes to matter. *Signs: Journal of Woman in Culture and Society*, 28(3), 801–831.
- Barad, K. (2007) *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Duke University Press.
- Barad, K. (2010) Quantum entanglements and hauntological relations of inheritance: Discontinuities, spacetime enfoldings, and justice-to-come. *Derrida Today*, 3(2), 240–268. <https://doi.org/10.3366/E1754850010000813>
- Barad, K. (2014) Diffracting diffraction: Cutting together-apart. *Parallax*, 20(3), 168–187. <https://doi.org/10.1080/13534645.2014.927623>
- Bennett, J. (2004) The force of things. Step toward an ecology of matter. *Political Theory*, 32(3), 291–431. <https://journals.sagepub.com/home/ptxa>
- Birkemoe, T. (2015, 18. juni) Pinner på telttur 50 steder på kloden. *Insektøkologene – en forskerblogg om insektenes fantastiske verden*. [Blogg.forskning.no](http://blogg.forskning.no). <https://blogg.forskning.no/insektokologene/pinner-pa-telttur-50-steder-pa-kloden/1105924>
- Bjaarstad, J. Y-E. (2022, 5. mars) «Politiet rykket ut til melding om våpen – var pinne», *VG-nyheter*. <https://direkte.vg.no/nyhetsdognet/news/politiet-rykket-til-melding-om-vaapen-var-pinne.xAqILcapY>
- Bone, J. (2019) Ghosts of the material world in early childhood education: Furniture matters. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 20(2), 133–145. <https://doi.org/10.1177/1463949117749599>
- Broström, N. & Abildgaard, A. (2023, 21. mai) «Verdens farligste våpen: nunchaku» [Historienet.no](http://historienet.no). <https://historienet.no/teknikk/vapen/verdens-farligste-vapen-nunchaku>
- By, I-Å., Holthe, A., Lie, C., Sandven, J., Vestad, I. L. & Birkeland, I. M. (sekretær) (2020) *Estetiske læringsprosesser i grunnskolelærerutdanningene. Helhetlig, integrert og forskningsbasert?* Rapport til Kunnskapsdepartementet, 24. juni 2020.
- Caprona, Y. de (2013) *Norsk etymologisk ordbok*. Kagge forlag AS.
- Derrida, J. (1993/2006) *Specters of Marx: The state of the debt, the work of mourning, & the new international*. Oversatt av Peggy Kamuf, Routledge.
- Fisher, M. (2013) What is hauntology? *Film Quarterly*, 66(1), 16–24. University of California Press. <http://www.jstor.org/stable/10.1525/fq.2012.66.1.16>
- Gan, E., Tsing, A., Swanson, H., & Bubandt, N. (2017) Haunted landscapes of the Anthropocene. I A. Tsing, H. Swanson, E. Gan, & N. Bubandt, *Arts of living on a damaged planet* (s. G1–G14). University of Minnesota Press.
- Hobbelstad, I. M. (2023) Hamlets tro og tvil. *Nationaltheatret*. <https://www.nationaltheatret.no/forestillinger/arkiv/2023/hamlet/hamlets-tro-og-tvil/>
- Hoffmann, T. (2019, 16. mai) Hva skjer hvis insektene forsvinner? Insekter verden over er under press fordi mennesket insisterer på å rydde mark og legge asfalt. [Forskning.no](http://forskning.no).

no. <https://www.forskning.no/forensning-insekter-klima/hva-skjer-hvis-insektene-forsviner/1335341#Derfor%20Er%20Insekter%20Truet>

Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo. (ukjent årstall) *Pinne*. Digitalt museum.

Krüger, F. J. (2019, 6. oktober) Hva med vinteren, lille dronning? – Hvordan kan vi hjelpe biene gjennom vinteren for å gi dem en kickstart når våren kommer? *Viten* (nrk.no)

Macintyre, A. (2022, 30. oktober) Are you haunted by ghosts of the past and phantoms of your future? Welcome to the spooky realm of hauntology. *The Conversation; Academic rigour, journalistic flair*

Manning, E. (2020) *For a pragmatics of the useless*. Duke University Press.

Pragmatic Mum. (2013, 28. august) *5 children's books about sticks and stick activities*. pragmaticmom.com

Shakespeare, W. (1599/1601) *Hamlet: Act 1, Scene 5*. <https://shakespeare-navigators.ewu.edu/hamlet/H15.html>

Shaw, K. (2018) *Hauntology. The presence of the past in twenty-first century English literature*. Palgrave Macmillan.

Stewart, K. (2007) *Ordinary affects*. Duke University Press.

Storrusten, K. & Sandøy, V. (2023) *Jeg elsker pinner og minst 89 grunner til at du også burde gjøre det*. Vigmostad Bjørke.

Teknisk museum. (2021, 6. juli) Teknisk museum åpner pinnebibliotek-filial utenfor Deichman Bjørvika. *Teknisk museum*.

Varga, B. A. & Monreal, T. (2021) (Re)opening closed/ness: Hauntological engagements with historical markers in the threshold of mastery. *Taboo: The Journal of Culture and Education*, 20(3). <https://digitalscholarship.unlv.edu/taboo/vol20/iss3/6>

Varga, B. A. (2022, 17. august) Posthuman figurations and hauntological graspings of historical consciousness/thinking through (re)photography. *International Journal of Qualitative Studies in Education*. Routledge, Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.1080/09518398.2022.2098402>

Veissid, J. (2019) *Ruby's sword*. Chronicle Books. Illustrert av Paola Zakimi.

Wikipedia. (2023, 31. desember) *Hauntology*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Hauntology>

Åkerlund, M. (ukjent årstall) *Livet på en pinne*. Galleri på Svenska konstnärer.

